

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

המערערים בע"א 3209/09

המשיבים בע"א 3217/09

1. חננאל רחמים מגד דיין
2. אילה דיין

נגד

המשיבים בע"א 3209/09

המערערים בע"א 3217/09

1. יאיר לפיד
2. ניר חפץ
3. ארנון מוזס
4. מו"ל ידיעות אחרונות

פסק דין

1
2 1. לפניי שני ערעורים, שהדיון בהם אוחד, על פסק דינו של בית משפט השלום בירושלים
3 (כב' השופט עודד שחם) שניתן ביום 22.2.09 בת"א 6062/07, בתביעת לשון הרע שהגישו
4 המערערים בע"א 3209/09 (להלן – **התובעים**) נגד המערערים בע"א 3217/09 (להלן –
5 **הנתבעים**).

6
7 כפי שהבהרתי בהחלטתי מיום 20.11.13, ראיתי לעכב את מתן פסק הדין בערעורים עד למתן
8 פסק דין בבית המשפט העליון בדנ"א 2121/12 פלוני נ' דיין-אורבך. פסק הדין בדיון נוסף זה
9 ניתן ביום 18.9.14.

המאמר

10
11
12
13 2. התביעה נסובה על מאמר מפרי עטו של מערער 1 בע"א 3217/09 (יאיר לפיד; להלן –
14 **הנתבע**), שהתפרסם ביום 12.5.06 במסגרת המוסף "7 ימים" של עיתון "ידיעות אחרונות".
15 המאמר התייחס לאירוע שהתרחש ביום העצמאות, 3.5.06, במשכן נשיא המדינה. מערער 1
16 בע"א 3209/09 (להלן – **התובע**), ששירת אותה עת כחייל בשירות סדיר בצה"ל, הוזמן לקבל
17 באותו היום אות הצטיינות מידי נשיא המדינה והרמטכ"ל. לאחר ששמו הוכרז, ניגש התובע
18 אל הבמה, הצדיע לרמטכ"ל, לחץ את ידי הנשיא, קיבל ממנו תעודת הצטיינות, וביקש
19 מהרמטכ"ל להימנע מלחיצת ידו. התובע לא לחץ את ידו של הרמטכ"ל, ועזב את הבמה. המניע
20 לכך נעוץ בעובדה ששבתו של התובע ושניים מדודיו ובני משפחותיהם פונו מגוש קטיף במסגרת
21 תכנית ההתנתקות.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

- 1
- 2 3. במאמר, שכותרתו "החייל האמיץ חננאל", ביקר הנתבע את התנהגות התובע. בכתב
- 3 התביעה פורטו הביטויים מתוך המאמר, המהווים לטענת התובעים לשון הרע:
- 4
- 5 בפסקה השביעית נאמר כי התובע "הסביר לכולם שסבו, ברוך סרוסי ז"ל, שהיה תושב גוש
- 6 קטיף, מת משברון לב בשל ההתנתקות. אלא שבשיחה פרטית שניהל איתו אלוף אלעזר
- 7 שטרן, ראש אגף משאבי אנוש של צה"ל, התברר שהסבא היה דווקא חולה סרטן סופני
- 8 שמצבו הידרדר והלך שנתיים לפני שמישהו שמע את המילה 'פינוי'". בהמשך נכתב כי אלוף
- 9 שטרן אמר לתובע "שזהו ניצול ציני ומחריד של טרגדיה אישית, אבל נדמה שהסמל הסורר
- 10 התאהב כל כך במעמדו החדש כקדוש שהוא סירב להקשיב".
- 11
- 12 בפסקה השמינית נשללה גרסת התובע לפיה "הוא פשוט לא הצליח להחזיק את עצמו, ובאמת
- 13 'השכינה דיברה דרכו' כפי שהסביר בצניעות רבה". נטען כי התובע "כבר היה שם קודם"
- 14 כאשר הגיע למשכן הנשיא בבוקרו של יום האירוע והשתתף בחזרה לקראת הטקס, במהלכה
- 15 לא טעה בכללי הטקס "כי הוא תיכנן את זה. למעשה הוא תיכנן אפילו להביא איתו אלבום
- 16 של תמונות מהפינוי ולדחוף אותו לרמטכ"ל שלו מן המארב, כך שאפשר לרדת כבר עכשיו
- 17 מהשטות הזאת של הספונטניות, כי זה לא המקרה".
- 18
- 19 בפסקה התשיעית נכתב: "ואילו חשבתי לרגע שחננאל המזלזל הוא מקרה פרטי, סתם בחור
- 20 עצבני במיוחד שאותו לא חנן האל בעודף תבונה, אולי לא היינו נדרשים לכל העניין. אלא
- 21 שיותר ויותר חננאלים מתגלים בזמן האחרון. אני לא מדבר פה, חלילה, על אלה שבאמת פונו
- 22 מבתיהם מרצועת עזה – במקרה שלהם מדובר בטרגדיה אישית וציונית, וגם הטיפול
- 23 המתמרח בעניינם אינו מוסיף לנו כבוד; הכוונה היא לכל אלה שברגע שהמדינה לא מתנהגת
- 24 כמו שהם אוהבים, מיד מודיעים לנו שהם לא חוגגים את יום העצמאות, ולא מתגייסים, ולא
- 25 אומרים תפילת 'הלל', ומקימים את מדינת יהודה, ובהזדמנות זאת גם זורקים שני בקבוקי
- 26 תבערה על חיילים ושוטרים בחברון".
- 27
- 28 בפסקת הסיום נאמר כי "אם מישהו לא מוכן לייצג אותנו בבית הנשיא ביום העצמאות, אנחנו
- 29 לא מכריחים, רק שלא יתפלא אם מדיחים אותו, לא רק מהחטיבה אלא גם מחיינו".
- 30

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 בנוסף לקטעים אלו, מופיעים במאמר תארים שונים לצד שמו הפרטי של התובע, המתחרזים
2 (בדרך כלל) עם שמו: "החייל הסובל חננאל"; "החייל המתפתל חננאל"; "חננאל המשתולל";
3 "חננאל הגואל"; "חננאל המקלל"; "סמל חננאל המתגולל"; "חננאל המתנפל"; "חננאל
4 המטרלל"; "חננאל המתערפל"; "חננאל המחלל"; "הסמל הסורר"; "חננאל המתפלל";
5 "חננאל המזלזל"; "חננאל המחלחל".

פסק הדין של בית משפט קמא

8
9 4. בפסק הדין נקבע כי בעת האירוע היה התובע במעמד של אישיות ציבורית – אם כי
10 מוגבלת לעניין הנדון – בכך שבחר ביוזמתו שלא ללחוץ את ידו של הרמטכ"ל במעמד ציבורי
11 מובהק, אל מול פני האומה, וזאת על רקע תכנית ההתנתקות שעוררה מחלוקת ציבורית עזה.
12 משכך, ולנוכח המבחנים שנקבעו בפסיקה לפיהם פרשנותו של ביטוי כלשון הרע נקבעת על פי
13 אמות מידה אובייקטיביות-נורמטיביות של האדם הסביר, תוך החלת שיקולים של מדיניות
14 משפטית ומתן משקל להיותו של הנפגע דמות ציבורית, בחן בית משפט קמא את הביטויים
15 עליהם נסובה התביעה. מסקנתו הנה שחלק מהביטויים אינם מהווים כלל לשון הרע כהגדרתו
16 בסעיף 1 לחוק איסור לשון הרע, תשכ"ה-1965 (להלן – **חוק איסור לשון הרע**). כך לגבי האמור
17 בפסקה התשיעית של המאמר, באשר לאותו "**בחור עצבני במיוחד שאותו לא חנן האל בעודף
18 תבונה**", ולאותם "**יותר ויותר חננאליים**" ה"**מתגלים בזמן האחרון**" כשהם נוהגים בחוסר כבוד
19 למדינה וזורקים בקבוקי תבערה על חיילים ושוטרים בחברון. נקבע כי קריאת המאמר
20 כמכלול מלמדת בבירור שהנתבע לא ייחס לתובע את התכונות האמורות אלא הביע דעתו
21 שהתנהגות התובע משקפת דפוס של התנכרות למדינה כאשר החלטותיה ופעולותיה אינן
22 לרוחו של אדם זה או אחר, באופן שקיים מכנה משותף בין הימנעות התובע מלחיצת יד
23 הרמטכ"ל לבין פעולות ההתנכרות למדינה ולסמליה המפורטות בפסקה זו. אשר לפסקת
24 הסיום של המאמר, דחה בית המשפט את טענת התובעים לפיה יש במילים "**רק שלא יתפלא
25 אם מדיחים אותו, לא רק מהחטיבה אלא גם מחיינו**" משום קריאה לפגיעה פיזית בתובע ואף
26 לרצח. הובהר כי מדובר בקריאה להדרה נורמטיבית של התובע בגין התנהגותו.

27
28 גם החרוזים שהוצמדו במאמר לשמו הפרטי של התובע, סווגו על ידי בית המשפט כיוצאים
29 מגדר לשון הרע, חרף האפשרות לפרש את חלקם, במבחן האדם הסביר, כביטויים שליליים
30 שהשימוש הסאטירי בהם לא היה מוצלח. בעניין זה הוזכרה העובדה שמדובר בביטויים
31 סאטיריים שהועלו במסגרת טור דעה שכתב הנתבע, וכי ז'אנר הכתיבה בתחום זה דורש

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 להימנע מפירוש מילולי של הביטויים, המהווים כלי ספרותי שתכליתו לחדד את המסר העולה
2 מן המאמר, להבדיל מאמצעי להצגת תוכן עובדתי. לא כל שכן כאשר המאמר דן בפעולה של
3 התובע, בכובעו כדמות ציבורית, במסגרת המגרש הציבורי ובסוגיה הנטושה במחלוקת
4 ציבורית ואידיאולוגית חריפה. במצב כזה מוצדק לפרוס הגנה מיוחדת לחופש הביטוי במסגרת
5 הדיון הציבורי, כך שאחריות בגין לשון הרע לא תוטל אלא במקרים חריגים בהם השימוש
6 לרעה בחירות הביטוי חצה את סף הסיבולת. סף זה לא נחצה במקרה הנוכחי, חרף הקונוטציה
7 השלילית הנלווית לחלק מהחרוזים. בית המשפט הוסיף כי בכל מקרה, עומדת לנתבעים לגבי
8 כינויים מתחרזים אלה הגנת תום הלב, מאחר שהשימוש בהם במאמר נעשה במסגרת הבעת
9 דעה על פעולה אותה ראה הנתבע, בתום לב ובכנות גמורים, כאקט תוקפני ומעליב הפוגע קשות
10 באחד מסמליה של המדינה (הרמטכ"ל) ובלגיטימיות של צה"ל, ושיש בו משום מתן ביטוי
11 פומבי למחאה פוליטית בניגוד לפקודות הצבא וערכי היסוד של צה"ל. מקום בו מדובר בהבעת
12 דעה בנושא השנוי במחלוקת ציבורית עמוקה, כפי שהדבר הוא במקרה דנן, מתיישב תום הלב
13 עם ביטויים חריפים בהרבה מאלה שעשה בהם שימוש הנתבע במאמר. ממילא עומדת לו לגבי
14 ביטויים אלה חזקת תום הלב הקבועה בסעיף 16(א) לחוק איסור לשון הרע, שכן הפרסום לא
15 חרג מתחום הסביר בנסיבות העניין.

16
17 5. לעומת ביטויים אלה, מצא בית המשפט במאמר שלושה ביטויים המהווים לשון הרע:
18 **ראשית**, האמור בפסקה השביעית באשר לשימוש הציני שעשה התובע בפטירת סבו, תושב גוש
19 קטיף, "**משברון לב בשל ההתנתקות**" בעוד שבמציאות מצבו הסופני של הסבא הלך והתדרדר
20 שנתיים לפני תכנית ההתנתקות. נקבע כי מאחר שהמאמר מייחס לתובע אמירת דברים
21 העולים כדי שימוש בלתי ראוי בזכר סבו ובנסיבות פטירתו, יש בכך להטיל בתובע דופי ממשי
22 ולפרסם עליו לשון הרע, חרף היותו איש ציבור בהקשר הנדון. **שנית**, האמור בסופה של
23 הפסקה הנזכרת, לפיו במהלך השימוע שנערך לתובע אצל ראש אגף משאבי אנוש בצה"ל, אלוף
24 אלעזר שטרן, הטיח הלה בתובע כי הוא עושה במות סבו ניצול ציני ומחריד, אך התובע מצדו
25 "**התאהב כל כך במעמדו החדש כקדוש שהוא סירב להקשיב**". בית המשפט הסביר כי דברים
26 אחרונים אלו שיוחסו לתובע, מהווים שילוב של עובדות ושל פרשנות הבאה להסביר את
27 התנהגותו הנטענת בשימוע בפני האלוף שטרן, תוך נטייה להציג את התובע כבעל תכונת
28 אישיות של מגלומניה. לפיכך, יש בהם משום לשון הרע. **שלישית**, האמור בפסקה השמינית
29 לפיו התובע הסביר כי "**השכינה דיברה דרכו**" ותכנן להביא עמו לטקס במשכן הנשיא אלבום
30 תמונות מהפינוי ולדחוף אותו לרמטכ"ל מן המארב. האמירה "**השכינה דיברה דרכו**",
31 המובאת במאמר כציטוט מפיו של התובע – שמצדו מכחיש כי אמר את הדברים – מייחסת לו

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

- 1 תכונות של מגלומניה, ואפשר שאף מידה של ניתוק מהמציאות. התכנון להבאת האלבום
2 לטקס, שגם בו כופר התובע, מייחס לו הימנעות בכוונה תחילה מלחיצת ידו של הרמטכ"ל.
3 לפיכך יש גם בשני אלה משום לשון הרע בהתאם למבחנים החלים בנדון.
4
- 5 6. מכאן עבר בית המשפט לבחינת קיומן של הגנות לביטויים המהווים לשון הרע.
6 מסקנתו היא שלהוציא ביטוי אחד – בו הנתבע ייחס לתובע את מתן ההסבר: **"השכינה דיברה**
7 **דרכו"** – חוסים יתר הביטויים הפוגעים תחת הגנות תום הלב הקבועות בסעיף 15(4) ובסעיף
8 15(6) לחוק איסור לשון הרע. הגנת סעיף 15(4) מתייחסת ל**"הבעת דעה על התנהגות הנפגע**
9 **בתפקיד שיפוטי, רשמי או ציבורי, בשירות ציבורי או בקשר לעניין ציבורי, או על אפיו, עברו,**
10 **מעשיו או דעותיו של הנפגע במידה שהם נתגלו באותה התנהגות"**. הגנת סעיף 15(6)
11 מתייחסת ל**"בקורת... על פעולה [הנפגע] עשה בפומבי, ובמידה שהדבר כרוך בבקורת כזאת**
12 **– הבעת דעה על אפיו, עברו, מעשיו או דעותיו של הנפגע במידה שהם נתגלו באותה... פעולה"**.
13 לפי קביעת בית המשפט, הגנת סעיף 15(4) חלה במקרה זה, שכן המאמר מביע דעה
14 על התנהגותו של התובע בטקס חיילים מצטיינים, המהווה התנהגות בשירות הציבור, ועל
15 אופיו, מעשיו או דעותיו של התובע כפי שלדעת כותב המאמר התגלו באותה התנהגות. הגנת
16 סעיף 15(6) חלה לנוכח עיסוקו של המאמר בפעולה שהתובע עשה בפומבי, בטקס חיילים
17 מצטיינים, אל מול פני האומה כולה, תוך הבעת דעה של הכותב באשר לאופיו, מעשיו או
18 דעותיו של התובע כפי שהתגלו באותה פעולה. בית המשפט לא התעלם מכך שאותם ביטויים
19 במאמר המהווים לשון הרע, משלבים בתוכם, בד בבד עם הבעת הדעה, גם מסקנות עובדתיות.
20 אלא שהפן של הבעת הדעה הוא הדומיננטי בביטויים אלה, ובנסיבות אלה קיימת תחולה
21 להגנות הנזכרות, ובלבד שתיאור ההתנהגות המיוחסת לנפגע יתייחס לעובדות נכונות. עם
22 זאת, בדומה להגנת "אמת דיברתי" בסעיף 14 לחוק איסור לשון הרע, גם ההלכה הנזכרת
23 סויגה בכך שהגנת תום הלב לא תישלל רק בשל כך שלא הוכחה אמיתותו של פרט לוואי שאין
24 בו פגיעה של ממש. אשר למרכיב של הבעת הדעה הכלול בדברים, הוזכרה ההלכה הדורשת
25 הימנעות מרבית מהתערבות של בית המשפט בסגנון של ביקורת עיתונאית, גם אם זו נעשית
26 בדרך של לעג וסאטירה, ומהשלטת סטנדרטים של נימוסים וטעם טוב בגדרה. בהתאם
27 לעקרונות אלה, נבחנו בפסק הדין כל אחד מהביטויים במאמר המהווים לשון הרע.
28
- 29 7. לגבי האמירה בפסקה השביעית, אודות השימוש שעשה התובע בפטירת סבו משברון
30 לב בשל תכנית ההתנתקות, הפנה בית המשפט לאמירות התובע בכתב התביעה, בחקירה
31 הנגדית, בשימוע אצל ראש אגף משאבי אנוש ובראיון מח"ט, בהן קשר באופן עקבי בין פטירת

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 הסב לבין ההתנתקות, חרף העובדה שהסב נפטר ממחלת הסרטן. נקבע כי בנסיבות אלה,
2 הפרשנות המופיעה במאמר, לפיה מדובר בניצול ציני של פטירת הסב, הנה פרשנות לגיטימית
3 – אף כי לא בלעדית – של העובדות המוכחות. ממילא, ומאחר שהפרסום לא חרג בהקשר זה
4 מן הסביר, חוסה הוא תחת חזקת תום הלב הקבועה בסעיף 16(א) לחוק איסור לשון הרע.
5
6 כך גם לגבי האמור בסיפא של הפסקה השביעית, לפיו התובע "התאהב כל כך במעמדו החדש
7 **קדוש שהוא סירב להקשיב**" לדברים שאמר לו האלוף שטרן בדבר הניצול הציני והמחריד
8 של מות סבו. בית המשפט ראה בדברים אלה שילוב של עובדה (מעמדו החדש של התובע
9 כקדוש) ופרשנות או הערכה (התאהבות התובע במעמד זה המסבירה את עמדתו בשימוע אצל
10 האלוף). אשר לעובדה, נקבע כממצא מוסכם כי לאחר האירוע במשכן הנשיא קיבל התובע פרס
11 ותעודה לאות שבח על התנהגותו בטקס. בית המשפט היה נכון להניח כי גילוי הלגיטימציה
12 החברתית להתנהגותו של התובע, כפי שהוא נלמד ממתן הפרס והתעודה, אינו מגיע כדי
13 הפיכתו לקדוש. אלא שלשון גוזמה זו עדיין לא חרגה מגבולות הסביר, וזאת בשים לב לכך
14 שהדברים נכתבו בז'אנר של טור דעות, בנושא השנוי במחלוקת ציבורית, ובהתייחס למעמדו
15 של התובע כדמות ציבורית בהקשר הנדון. כך, גם אם הנתבע למד על גילויי האהדה לתובע
16 מתוך פרסומים בכלי תקשורת שונים, וגם אם אותם פרסומים לא היו ידועים לנתבע בעת
17 פרסום המאמר. אמנם אילו היה הנתבע פונה לתובע לפני הפרסום ומברר עמו את הדברים, כי
18 אז אפשר שהיה מתחוויר לו שהתובע גילה יחס מסויג לפרס ולתעודה שניתנו לו. אלא
19 שבנסיבות העניין, בשים לב לכך שמדובר במאמר שעניינו הבעת דעה, ומאחר שעובר לפרסום
20 היו בפני הנתבע חומרים המלמדים בפירוט רב על העמדה אותה מסר התובע לפרסומים
21 צבאיים שונים בסוגיות שבמחלוקת, אין באי-הפנייה המוקדמת אליו כדי ללמד על חוסר תום
22 ליבו של הנתבע, מה גם שנמצא בסיס לעיקרי העובדות הנתבעות במאמר. בית המשפט נתן
23 משקל לכך שהטענה בדבר יחסו החיובי של התובע לתגובה האוהדת לפעולתו, לא הובאה
24 במאמר כטענה עובדתית אלא כהשערה בלבד, וכן לכך שמשקלה התוכני במאמר הנו אגבי
25 ובלתי-משמעותי בהקשר הספציפי. לפיכך גם לגבי טענה זאת עמדה לנתבעים חזקת תום הלב
26 שבסעיף 16(א) לחוק איסור לשון הרע.
27
28 הגנת תום הלב הוענקה גם לאמירה בפסקה השמינית, בדבר התכנון שהיה לתובע להביא עמו
29 לטקס אלבום תמונות מהפינוי ולמסור אותו לרמטכ"ל. נקבע כי באמירה זו נכלל פרט לוואי
30 שגוי שלא גרם לפגיעה של ממש. המשגה הוא בכך שאמו של התובע (תובעת 2), ולא התובע,
31 היא זו שתכננה להביא עמה לטקס את האלבום. יחד עם זאת, התובע הגיע לטקס כשבכיסו

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 מכתב בנושא ההתנתקות המופנה לרמטכ"ל, אותו תכנן למסור לרמטכ"ל לאחר שילחץ את
2 ידו. בית המשפט מצא דמיון בין המשמעות של ההצטיידות במכתב לבין המשמעות של
3 ההצטיידות באלבום, מנקודת המבט של המסקנה העובדתית לה טען הנתבע במאמר בדבר
4 התכנון המוקדם שהיה לתובע לבצע בזמן הטקס פעולה הצהרתית. בנסיבות אלה, יש לראות
5 בטעות שנפלה במאמר (אלבום במקום מכתב) כמתייחסת לפרט לוואי שאין בו פגיעה של ממש,
6 וכזאת אינה שוללת את הגנת תום הלב. בהקשר זה הוזכרו עוד הודעות דובר צה"ל וראש
7 אגף משאבי אנוש, אשר היו בפני הנתבע בעת כתיבת המאמר כפרסום רשמי ומוסמך של
8 הצבא, בהן נאמר כי התובע תכנן מראש את פעולתו. על יסוד ראיות אלו ואינדיקציות
9 עובדתיות נוספות, קבע בית המשפט כי המסקנה שהתובע פעל בטקס במשכן הנשיא באופן
10 מתוכנן, סבירה יותר מהמסקנה ההפוכה בדבר העדר תכנון מוקדם מצדו. בנוסף, הנתבע
11 האמין בתום לב באמיתות המסקנה. משכך, ומאחר שהפרסום לא חרג בנסיבות המתוארות
12 מן הסביר, חלה גם כאן הגנת תום הלב.

13
14 8. הביטוי היחיד לגביו נשללה ההגנה מצוי בשלוש מילים הנכללות בפסקה השמינית,
15 לפיהן התובע הסביר את הימנעותו מלחיצת יד הרמטכ"ל בכך ש"השכינה דיברה דרכו". נקבע
16 כי מאחר שהדברים הובאו במאמר בתוך מירכאות, לצד המילים "כפי שהסביר בצניעות
17 רבה", הרי ההבנה הסבירה היחידה שלהם היא כשל ציטוט מילולי מפיו של התובע. אמירת
18 הדברים הוכחה על ידי התובע, ולא הוכחה על ידי הנתבעים. מדובר בטענה עובדתית שאינה
19 נכונה, המייחסת לתובע תכונות של מגלומניה ואולי אף ניתוק מן המציאות. הטענה עומדת על
20 רגליה שלה ואינה פרט לוואי, ולפיכך פרסומה אינו יכול לחסות תחת הגנה של אמת בפרסום
21 או של הבעת דעה. אף לא ניתן לעגן את ההגנה בכך שלגבי אמירות פוגעניות אחרות במאמר
22 נשללה מהתובע עילת תביעה בגין לשון הרע. הטעם לכך הוא שהמשפט הישראלי אינו מתיר
23 לפרסם טענה עובדתית כוזבת הפוגעת בשמו הטוב של אדם גם אם יש למפרסם יסוד להטיל
24 דופי באותו אדם.

25
26 9. בבואו לקבוע את גובה הפיצוי המגיע לתובע בגין העובדה שהמאמר ייחס לו את
27 האמירה "השכינה דיברה דרכו", יצא בית משפט קמא מההנחה שפרסום הדברים לא הסב
28 לתובע נזק ממון. בית המשפט מנה שיקולים לכאן ולכאן באשר לגובה הפיצוי אותו ראוי
29 לפסוק לתובע ללא הוכחת נזק: מצד אחד, מדובר בפרסום בעל מימד עובדתי שנעשה בלא
30 בדיקה ממשית של העובדות העומדות בבסיסו, במוסף סוף השבוע של העיתון הנפוץ ביותר
31 בישראל. כמו כן, הנתבעים לא הסתפקו בעצם הפרסום אלא ניהלו לגביו הליך משפטי בלא

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 שהייתה בידם הגנה ממשית, ובכך הגבירו את נזקו של התובע. מצד שני, הפרסום לא פגע
2 בצורה חמורה בשמו הטוב של התובע, והאמירה הפוגעת אינה אלא משפט קצר בתוך טור רחב
3 יריעה, שאינו תופס מקום מרכזי בפרסום. על יסוד שיקולים אלה חויבו נתבעים 1 (מחבר
4 המאמר), 2 (העורך האחראי של המוסף) ו-4 (מו"ל העיתון) לשלם לתובע פיצויים ללא הוכחת
5 נזק, בסכום של 12,000 ₪, וכן הוצאות ושכר טרחת עורך דין. תביעת אמו של התובע (תובעת
6 2) נדחתה מהטעם שהמאמר אינו עוסק בה ואינו מזכיר אותה, מה גם שהאמירה "השכינה
7 דיברה דרכו" המיוחסת במאמר לתובע, ואשר בגינה בלבד נקבעה אחריות הנתבעים, לא הסבה
8 לאם כל נזק אף לפי טענתה. התביעה נגד נתבע 3, שלפי טענת התובעים החזיק נתח מרכזי
9 ממניות העיתון, נדחתה בשל היות העיתון מאוגד כאישיות משפטית עצמאית. נדחתה דרישת
10 התובעים לפרסום התנצלות והכחשה, הן משום שסעד זה לא התבקש בכתב התביעה אלא רק
11 בסיכומי התובעים, והן בשים לב להיקף ולטיב הפרסום שלגביו נקבעה האחריות.

ערעור התובעים (ע"א 3209/09)

12
13
14
15 10. התובעים מעלים בערעור טענות כנגד שורת קביעות של בית משפט קמא. הטענה
16 הראשונה היא שבית המשפט שגה עת סיווג את התובע כאישיות ציבורית לצורך התביעה
17 הנדונה. כזכור, סיווג זה שימש בפסק הדין הן לצורך הקביעה שבחלק מהאמירות הכלולות
18 במאמר אין משום לשון הרע כהגדרתו בסעיף 1 לחוק איסור לשון הרע, וזאת לאור הסיכון
19 לשם הטוב אותו נוטל על עצמו איש ציבור, והן לצורך החלת הגנת תום הלב על חלק
20 מהאמירות שנמצא כי יש בהן להוות לשון הרע. לטענת התובעים, מאחר שהנתבעים לא טענו
21 באף שלב של המשפט – לא בכתב ההגנה, לא בעדות הנתבע ולא בסיכומים – כי יש לראות
22 בתובע דמות ציבורית, לא היה מקום להעלאת הנושא ביוזמת בית המשפט. בנוסף שגויה
23 הקביעה לגופה, שכן אין בפסיקה הישראלית כל בסיס המאפשר לראות בחייל בשירות סדיר
24 איש ציבור "מוגבל", מקום בו אותו חייל אינו נבחר ציבור, אינו ממלא תפקיד ציבורי כלשהו
25 (פרט להיותו חייל מצטיין), אינו מורשה לקיים מגע עם התקשורת, אינו מתיימר להשפיע על
26 ההכרעה בסוגיה ציבורית כלשהי שעל הפרק (ובוודאי שלא בסוגיה ציבורית הקשורה ללשון
27 הרע שפורסמה), וכלל לא היה מוכר לציבור עד לפרסום המאמר.

28
29 הטענה השנייה היא שבית משפט קמא שגה בהתייחסות אל האמירות הפוגעניות הכלולות
30 במאמר כאל פרודיה או סאטירה כלפי דמות ציבורית, במסגרת של הבעת דעה לגיטימית, בעוד
31 שבפועל מדובר בעלבונות והכפשות שאינם מותרים ואינם מוגנים אפילו כלפי איש ציבור,

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 ומהווים מקרה מובהק של לשון הרע. לטענת התובעים, בעיניו של האדם הסביר, מאמר
2 סאטירי הנו מאמר העושה שימוש בלשון שנונה, ולא מאמר הכולל בתוכו מצגים עובדתיים
3 והבעת דעה, המובאים בלשון רצינית וגסת רוח ותוך התייחסות לנושאים רציניים (דוגמת
4 מורשת הקרב של צה"ל), כפי שהדבר הוא במקרה הנוכחי. יתר על כן, סאטירה יכולה להיכתב
5 רק על דמות ציבורית ורק מנקודת נחיתות של הכותב כלפי אותה דמות. סאטירה אינה מאמר
6 הנכתב על ידי בעל מעמד והשפעה ציבורית רבה כמו הנתבע, כלפי חייל פשוט ואלמוני דוגמת
7 התובע, שאינו מתיימר להשפיע בזירה הציבורית ואינו מורשה להגיב בתקשורת על ההשמצות
8 נגדו. בכל מקרה, לנוכח היותו של התובע אדם פרטי, ברי כי לא היה לציבור עניין באופי
9 ובאישיות שלו, אלא לכל היותר בפרטי האירוע הבודד בו היה מעורב בטקס במשכן הנשיא.
10 עוד נטען בהקשר זה כי בבחינת סיווג האמירות הפוגעות התעלם בית המשפט מההלכה
11 המפרידה בין שאלת קיומו של לשון הרע לבין שאלת קיומן של הגנות לפרסום הפוגע. כריכת
12 שתי הסוגיות יחד הובילה אפוא למשגה בסיווג.

13
14 הטענה **השלישית** היא שבית המשפט שגה בניתוק שיצר בין ההתייחסות של המאמר לתובע,
15 לבין האמירות הכלולות במאמר אודות אותו "**בחור עצבני במיוחד שאותו לא חנן האל בעודף**
16 **תבונה**", ואותם "**יותר ויותר חננאליים**" ה"**מתגלים בזמן האחרון**" כשהם נוהגים בחוסר כבוד
17 למדינה וזורקים בקבוקי תבערה על חיילים ושוטרים בחברון. נטען כי ניתוק זה הוא מלאכותי
18 על רקע ההקשר הכולל של הדברים, מה עוד שהנתבע אישר בעצמו בתצהיר עדותו כי ראה
19 בתובע מי שלא ניחן בעודף תבונה. כמו כן, אין כל דבר משותף בין התנהגות התובע לבין זריקת
20 בקבוקי תבערה על חיילים ושוטרים. המכנה המשותף הנזכר בפסק הדין, לאמור: התנכרות
21 התובע למדינה ולסמליה – נטול כל בסיס, שכן בניגוד למה שנכתב במאמר, התובע לא סירב
22 ללחוץ את ידו של הרמטכ"ל אלא הצדיע לרמטכ"ל וביקש ממנו בנימוס להימנע מלחיצת ידו,
23 ולפיכך הרמטכ"ל לא הושיט לתובע את היד. כפועל יוצא, בייחוס הסירוב לתובע ללחוץ את
24 ידי הרמטכ"ל ובסיווג מעשהו של התובע כהתנכרות למדינה ולסמליה, ביזה הנתבע את התובע
25 ופרסם עליו לשון הרע.

26
27 הטענה **הרביעית** תוקפת את הקביעה בפסק הדין לפיה אין ליתן פירוש מילולי לחרוזים
28 שהוצמדו במאמר לשמו של התובע, חרף האפשרות לפרש את חלקם, במבחן האדם הסביר,
29 כביטויים שליליים. התובעים טוענים כי קביעה זו אינה עולה בקנה אחד עם עדות הנתבע, בה
30 ניסה להסביר את משמעותם המילולית של הביטויים וטען כי השתמש בהם באופן בלתי זהיר
31 משום שחשב שהתובע עשה מעשה חמור מאוד. ממילא לא היה מקום לקביעת בית המשפט כי

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 חלק מהביטויים אינם נושאים משמעות פוגענית, וגם לא לקביעה כי לגבי החלק הנותר קיימת
2 רק אפשרות – להבדיל מהכרח – לפרשם באופן שלילי ופוגע. לטענת התובעים, פרסום כל
3 הביטויים עלול להשפיל ולבזות את התובע, ולפיכך יש לראות בכולם לשון הרע.
4
5 הטענה **החמישית** היא שבאמירות הפוגעות הנכללות במאמר לא מתקיים אף לא אחד
6 מהתנאים המצטברים הנדרשים על פי ההלכה הפסוקה לתחולתה של הגנת תום הלב: מאחורי
7 הפרסום עמדה כוונת זדון; המאמר לא עסק בדמות ציבורית ואף לא בסוגיה ציבורית-פוליטית
8 אקטואלית (תכנית ההתנתקות כבר הסתיימה באותה עת, ואילו הימנעות התובע מלחיצת ידו
9 של הרמטכ"ל אינה סוגיה פוליטית); הלשון והסגנון של האמירות לא היו מידתיים אל מול
10 האירוע שנדון במאמר, בו ביקש התובע בנימוס מהרמטכ"ל להימנע מלחיצת ידו; הנתבעים
11 לא נקטו באמצעים סבירים לבדיקת אמיתות הדעה שהובעה במאמר; אותה דעה הציגה
12 מסקנה שאינה סבירה על רקע התשתית העובדתית עליה היא מסתמכת. מכוחם של אותם
13 טעמים אף מתקיימת בענייננו, לדעת התובעים, חזקת העדר תום הלב לפי סעיף 16(ב) לחוק
14 איסור לשון הרע, מקום בו מדובר בפרסום שאינו אמת ומפרסמו לא האמין באמיתותו או לא
15 נקט לפני הפרסום באמצעים סבירים לבירור האמת, וכן מקום בו המפרסם התכוון לגרום על
16 ידי הפרסום לפגיעה העולה על הנדרש להגנת הערכים המוגנים במסגרת הגנת תום הלב. כך
17 במיוחד על רקע העובדה שהנתבע ביסס את המאמר על נתונים ומסמכים שקיבל מראש אגף
18 משאבי אנוש בצה"ל, בלא שהנתבע עצמו נכח בטקס, בלא שצפה בסרטון המתעד אותו, ובלא
19 ששוחח אי פעם עם התובע. בנסיבות אלה, ומשנמנעו הנתבעים לזמן את האלוף שטרן לעדות
20 מטעמם, לא עלה בידם להפריך את טענת התובעים שהאלוף שטרן הוא שיזם את פרסום
21 המאמר. לכן אין להכיר באמיתות המסמכים שהתקבלו מהאלוף שטרן ושימשו את הנתבע,
22 ויש לראות את הנתבע כמי שעשה יד אחת עם האלוף שטרן כדי לפגוע בתובע בכוונה תחילה.
23 בכך יש לשלול קיומו של תום לב. זאת ועוד. מאחר שהנתבעים סירבו טרם הגשת התביעה
24 לפרסם תיקון והכחשה למאמר, חרף מכתב דרישה ששלחו אליהם התובעים בנדון, נשללה
25 מהנתבעים הגנת תום הלב גם לנוכח הוראת סעיף 17(א) לחוק איסור לשון הרע הקובעת כי
26 בסיטואציה כזאת הגנת תום הלב אינה עומדת לעורך ולמו"ל של אמצעי התקשורת.
27
28 הטענה **השישית** היא שלא היה מקום לכך שבית המשפט יכיר בהגנת תום הלב לגבי קטע
29 המאמר המתייחס לשימוש הציני שעשה התובע בפטירת סבו "**משברון לב בשל ההתנתקות**".
30 כאמור, בפסק הדין נקבע כי ההגנה עומדת לנתבעים, לאור מספר התבטאויות של התובע בהן
31 קשר באופן עקבי את פטירת סבו להתנתקות. התובעים טוענים כי האמירות היחידות בנדון

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 המיוחסות בפסק הדין לתובע **טרם** פרסום המאמר, נאמרו על ידו למפקדיו (ראש אגף משאבי
2 אנוש והמח"ט), ולכן העובדה המוצגת במאמר, לפיה התובע "**הסביר לכולם שסבו... מת**
3 **משברון לב בשל ההתנתקות**", אינה תואמת את המציאות. יתר אמירות התובע בנדון
4 המובאות בפסק הדין, באו לעולם לאחר הגשת התביעה, ולפיכך אין בהן כדי להצדיק את
5 הדברים שנכתבו במאמר טרם הגשת התביעה. בהקשר זה מתייחסים התובעים גם לקטע הבא
6 מתוך המכתב שתכנן התובע למסור לרמטכ"ל בטקס: "**סבא שלי... נפטר בשברון לב ערב**
7 **הפינוי בביתו שבנוה דקלים**". לטענתם, לא היה מקום להסתמך בפסק הדין על קטע זה
8 להוכחת תום הלב של הנתבע, שהרי מדובר במכתב שבסופו של דבר לא נמסר על ידי התובע.
9 משכך, אין במכתב כדי להצביע על התבטאויות עקביות של התובע בהן קשר את פטירת סבו
10 להתנתקות, מה עוד שבמכתב צוין כי הסבא מת "**בשברון לב**" ולא "**משברון לב**".
11

12 הטענה ה**שבועית** היא שלא היה מקום לכך שבית המשפט יכיר בהגנת תום הלב לגבי האמירה
13 שהתובע תכנן להביא עמו לטקס במשכן הנשיא אלבום תמונות מהפינוי ולדחוף אותו
14 לרמטכ"ל מן המארב. כאמור, בפסק הדין נקבע כי ההגנה עומדת לנתבעים, מאחר שאמו של
15 התובע תכננה להביא עמה לטקס את האלבום; התובע הגיע לטקס כשבכיסו מכתב בנושא
16 ההתנתקות אותו תכנן למסור לרמטכ"ל; ואילו ההתייחסות המוטעית במאמר לאלבום
17 במקום למכתב נסובה על פרט לוואי שאין בו פגיעה של ממש. התובעים טוענים כי האמירה
18 הפוגעת לוקה בשרשרת של קביעות עובדתיות מוטעות, שבהצטרפותן יחד אינן יכולות
19 להיחשב ל"פרט לוואי": התובע הביא עמו לטקס מכתב ולא אלבום; מי שתכננה להביא לטקס
20 את האלבום הייתה אמו ולא הוא; האם תכננה למסור את האלבום לנשיא ולא לרמטכ"ל;
21 בסופו של דבר האלבום כלל לא הובא לטקס; האם לא תכננה למסור את האלבום מן המארב.
22 בנוסף, לטענתם, לא היה מקום להסתמכות בית משפט קמא על המכתב, שהוחרם מהתובע
23 שלא כדין על ידי ראש אגף משאבי אנוש, ונמסר לנתבע שלא כדין תוך הפרת האיסור על שימוש
24 בתוכן של מכתב שלא נועד לפרסום, הקבוע בסעיף 2(5) לחוק הגנת הפרטיות, תשמ"א-1981.
25

26 הטענה ה**שמינית** היא כי בית משפט קמא שגה כאשר לא הטיל אחריות לפרסום הפוגע על
27 נתבע 3, ארנון מוזס, בכובעו כעורך האחראי של עיתון "ידיעות אחרונות". התובעים הגישו
28 העתק מהעמוד הראשון של העיתון, המלמד כי נתבע 3 הוא העורך האחראי. ראייה זו נדחתה
29 בפסק הדין מהטעם שמדובר בעיתון משנת 2008 בעוד הפרסום נעשה בשנת 2006. התובעים
30 טוענים כי הנתבעים לא העלו כל השגה באשר להגשת הראייה, ואף בכתב ההגנה או בסיכומיהם
31 לא הכחישו את היותו של נתבע 3 העורך האחראי. לא זו אף זו, במענה למכתב הדרישה שנשלח

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 לנתבעים על ידי ב"כ התובעים טרם הגשת התביעה, מכתב שמוען בין היתר לנתבע 3 בהיותו
2 העורך האחראי, לא הכחיש ב"כ הנתבעים עובדה זאת.

3
4 הטענה **התשיעית** היא שהפיצוי שפסק בית משפט קמא לתובע, בסך 12,000 ₪, הנו זעום
5 ומגוחך, ואין בו כדי להגשים את המטרות של דיני הנזיקין שעניינן בעידוד רוחו של הנפגע
6 מלשון הרע, בתיקון הנזק שנגרם לשמו הטוב, ובמירוק זכותו לשם טוב שנפגעה מהפרסום.
7 לטענת התובעים, חומרת הפגיעה ועגמת הנפש שנגרמו לתובע, מצד אחד, ועוצמתם הכלכלית
8 והציבורית של הנתבעים כמו גם הצורך לחנך בעלי כוח לריסון עצמי, מצד שני, דורשות
9 להעמיד את הפיצוי על הסכום אותו תבעו, העומד על 250,000 ₪.

10
11 הטענה **העשירית** תוקפת את דחיית תביעתה של תובעת 2, אמו של התובע, בנימוק שהמאמר
12 אינו עוסק בה ואינו מזכיר אותה. נטען כי היה על בית המשפט לקבל את עדותה, לפיה הדברים
13 שיוחסו לתובע במאמר נתפשו ככאלה המופנים גם אליה.

ערעור הנתבעים (ע"א 3217/09)

14
15
16
17 11. ערעור הנתבעים מכוון כלפי החבות בלשון הרע שהוטלה על נתבעים 1, 2 ו-4 בגין קטע
18 המאמר לפיו התובע "**הסביר בצניעות רבה**" כי "**השכינה דיברה דרכו**". הנתבעים מקבלים
19 את הממצא העובדתי שבפסק הדין, לפיו האמירה "**השכינה דיברה דרכו**", המיוחסת במאמר
20 לתובע, לא נאמרה מפיו מילה במילה. אלא שלטענתם ייחוס האמירה לתובע אינו עולה כדי
21 לשון הרע, ובכל מקרה חוסה תחת הגנת תום הלב.

22
23 12. אשר לעצם לשון הרע, טוענים הנתבעים כי על פי המבחן האובייקטיבי, שהוא הקובע
24 לצורך זה (ולמעשה אפילו על פי המבחן הסובייקטיבי), אין בטענה כי התובע הסביר את
25 מעשהו בכך ש"השכינה דיברה דרכו" כדי לבזות את התובע או להשפילו בעיני הקורא הסביר.
26 **ראשית**, האמירה אינה מעידה על ניתוק התובע מהמציאות והיותו מגלומן, כפי שנקבע בפסק
27 הדין, אלא על כך שהתובע הסביר כי כוח חזק ממנו ("השכינה") השתלט עליו ומנע בעדו ללחוץ
28 את ידו של הרמטכ"ל. הסבר זה אינו מבזה או משפיל את התובע, שהרי הוא עצמו נתן בעדותו
29 בבית המשפט הסבר באותה רוח, באומרו כי התכוון ללחוץ את יד הרמטכ"ל, אך כשעלה לבמה
30 ועמד מול הרמטכ"ל ראה לנגד עיניו "דחפורים", ואז החליט שלא ללחוץ את היד. **שנית**,
31 קריאת האמירה על רקע ההקשר בו היא הובאה במאמר, מלמדת בעליל כי כוונת הדברים

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 הייתה לשלול את ההסבר שניתן על ידי התובע להימנעות מלחיצת ידו של הרמטכ"ל, ולהדגיש
2 כי התובע תכנן את המעשה מראש ולא פעל באופן ספונטני, כך שלאמתו של דבר השכינה לא
3 דיברה דרכו. מאחר שנקבע בפסק הדין כי סביר יותר שהתובע תכנן מראש את המעשה, לא
4 ייתכן שקטע במאמר המיועד לשלילת טענת הספונטניות יימצא כמבזה את התובע ומשפיל
5 אותו בעיני הקורא הסביר. כמו כן, לא ייתכן שהקורא הסביר ייחס מגלומניה לאמירה
6 ש"השכינה דיברה דרכו" של התובע, שהרי מיד לאחר מכן נכתב שהתובע סיפק הסבר זה
7 "בצניעות רבה". מגלומניה וצניעות הן בבחינת דבר והיפוכו.
8
9 13. מכאן להגנת תום הלב. הגנה זו נשללה בפסק הדין מהנתבעים בנימוק שייחוס האמירה
10 "השכינה דיברה דרכו" לתובע הנו בגדר תיאור עובדתי. הנתבעים חולקים על סיווג זה
11 וטוענים כי היה על בית המשפט לסווגו כהבעת דעה. הטעם לכך, לשיטתם, נעוץ בהלכה
12 הקובעת כי סיווג קטע בכתבה עיתונאית כמצג של עובדה או כהבעת דעה של הכותב, טעון
13 התייחסות לכתבה בכללותה בעיני קורא רגיל וסביר, וכן להקשר בתוך הכתבה בו מופיע אותו
14 קטע. בנוסף, יש ליישם במקרים גבוליים שיקולים של מדיניות משפטית. הנתבעים טוענים כי
15 הליכה בדרך הזאת תוביל לסיווגו (המשפטי) של הקטע בו עסקין בגדרה של הבעת דעה:
16 מדובר באמירה השזורה בתוך מאמר של הבעת דעה ופובליציסטיקה, בו השמיע הנתבע
17 ביקורת סאטירית על המעשה הנפסד שעשה התובע בטקס פומבי, תוך כדי הבעת מסר מצד
18 הנתבע של קריאה לכיבוד הקונצנזוס הלאומי של המדינה וסמליה גם במצבים של אי-הסכמה
19 ומחלוקות אידיאולוגיות קשות. בפסק הדין נדחתה גרסתו העובדתית של התובע לאירועים
20 בטקס במשכן הנשיא, ונמצאו כנכונות עיקרי העובדות הכלולות במאמר, בהן: העובדה
21 שהתובע תכנן מראש את פעולתו בטקס ונמנע בכוונה תחילה מלחיצת ידו של הרמטכ"ל למרות
22 שהובהר לו מראש כי לחיצת היד מהווה חלק מכללי הטקס; העובדה שהתובע לא התנצל על
23 המעשה למרות הזדמנות שניתנה לו לעשות כן, ובעקבות האירוע הודח מהחטיבה בה שירת;
24 העובדה שהתובע ניסה להצדיק את המעשה במות סבו עקב תכנית ההתנתקות, תוך הסתרת
25 העובדה שהסב מת ממחלת הסרטן; והעובדה כי בעקבות המעשה התקיים לכבודו של התובע
26 טקס בו הוענקו לו (באמצעות אביו) תעודת "גיבור ישראל" ופרס כספי של 3,000 דולר. בית
27 המשפט אף האמין לנתבע כי פעל בתום לב, בכנות מלאה ומתוך אמונה בכל לב בדברים שכתב
28 במאמר ובצורך להוקיע את מעשהו של התובע, שנתפס בעיני הנתבע כאקט תוקפני ומעליב
29 הפוגע קשה באחד מסמליה של המדינה. בנוסף נקבע בפסק הדין כי יש לראות בתובע אישיות
30 ציבורית מוגבלת לעניין שנדון במאמר, וכי הקורא הסביר אינו מצפה מעיתונאי הכותב טור
31 דעה לאובייקטיביות או איזון מוחלטים.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1
2 לטענת הנתבעים, על רקע שורת קביעות אלו, ובשים לב לכך שהמאמר בכללותו הוא מאמר
3 של הבעת דעה בדרך של סאטירה פוליטית, החוסה תחת ההגנה הרחבה ביותר של חופש
4 הביטוי הפוליטי, לא היה מקום לקרוא את המאמר בזכוכית מגדלת, לפרק אותו לחלקים
5 באזמל של מנתחים, לבודד ממנו אמירה בודדת ושולית, ולהטיל אחריות רק בגין הטענה
6 הכלולה באמירה הנזכרת. מדובר באמירה יחידה, המוצנעת ב"אותיות הקטנות" של המאמר,
7 אינה חלק מהכותרת שלו, אינה נוגעת למהות הביקורת שהובעה בו, וכזאת אינה נושאת את
8 עצמה באופן עצמאי ונפרד מהמאמר כולו אלא נחשבת לפרט לוואי שאין בו פגיעה של ממש.
9 מאחר שהמאמר הוא קצר, הנקרא בהינף אחד, יש לקרוא את האמירה על רקע המסר הכללי
10 המובע במאמר. בקריאה כזאת, האמירה לא החמירה באופן מהותי את הפגיעה שהייתה
11 נגרמת לתובע אילו הסתפק המאמר בביקורת הלגיטימית על התנהגותו הנפסדת כפי שנקבעה
12 כממצא עובדתי בפסק הדין: הן התנהגות התובע בטקס במשכן הנשיא, והן התירושים
13 המופרכים אותם הציג לאותה התנהגות (הניסיון להציגה כספונטנית, קשירתה למות סבו,
14 והצגת לחיצת יד הרמטכ"ל כהפגנת חברות). לכן, הגנת תום הלב שהוענקה לאותה ביקורת
15 לגיטימית צריכה לחול גם על האמירה הנוספת. אמירה זאת גם לא החמירה באופן מהותי את
16 הפגיעה שהייתה נגרמת לתובע אילו הציג המאמר את ההסבר אותו נתן בעדותו, לפיו לא לחץ
17 את ידי הרמטכ"ל משום שראה לנגד עיניו דחפורים. אף שהאמירה עושה שימוש במירכאות,
18 אין להבינה כציטוט מילולי מפיו של התובע, שכן אילו היה מדובר בציטוט מילולי היו הדברים
19 מובאים במאמר בגוף ראשון ולא בגוף שלישי כפי שנעשה בפועל. הוספת המילה "**באמת**" לפני
20 המירכאות ("**ובאמת** 'השכינה דיברה דרכו'"), מסייגת עוד יותר את הדברים, מקנה להם
21 משמעות סרקסטית, ונוטלת מהם את אופיים כתיאור עובדתי. מדובר אפוא במטאפורה
22 (שכמותה ניתן למצוא בספרי חסידות) על ההסבר המופרך שהציג התובע למעשהו, בדומה
23 לביטויים ציוריים שאולים אחרים המופיעים במאמר ומשקפים פרשנות סאטירית אישית של
24 מחברו; והרי בידוע שסאטירה נוקטת לשון הגזמה, אינה מתיימרת להציג אמת עובדתית,
25 ומבחינתו של הקורא הסביר אינה ניתנת לקריאה על פי מובנה המילולי הצר. בכל מקרה,
26 הדימוי בו נקט הנתבע באמירה "**השכינה דיברה דרכו**", גם אם אינו מדויק מבחינה מילולית,
27 אינו מנותק מעובדות המקרה, שהרי התובע הסביר בעדותו את מעשהו בכך שבעומדו בטקס
28 מול הרמטכ"ל הוא ראה לנגד עיניו דחפורים; משמע, שאף לפי ההסבר שלו משהו חזק ממנו
29 "השתלט" עליו וגרם לו להימנע מלחיצת היד. כך גם אם נכונה קביעת בית משפט קמא
30 שהשימוש במילה "**השכינה**" מקנה לאמירה נופך של מגלומניה וניתוק מהמציאות, שכן
31 לגיטימי מצד עיתונאי להביע דעה כי אדם שהחליט לעשות פרובוקציות בטקס ממלכתי משום

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 שדמיין שהוא רואה דחפורים, ולאחר מכן קצב לרמטכ"ל אולטימטום בן שלושה ימים כדי
2 להתנצל בפניו, הוא מגלומן ומנותק מהמציאות. לפיכך, ומאחר שמדובר במטאפורה ולא
3 בציטוט, אי-הדיוק העובדתי באמירה, ככל שקיים, הוא פעוט וקל ערך, כך שהיא אינה פוגענית
4 במידה המצדיקה הטלת חבות משפטית אלא מתגמדת לעומת הטענות העיקריות שהובאו
5 במאמר והוכחו כנכונות, תוך שנקבע כי אין בהן להקים אחריות בלשון הרע. מטעם זה הוענקה
6 בפסק הדין הגנת תום הלב לאמירה כי התובע "התאהב כל כך במעמדו החדש כקדוש", תוך
7 שנקבע כי משקלה התוכני במאמר הנו אגבי ובלתי-משמעותי בהקשר הספציפי, ומאותו הטעם
8 יש להכיר בהגנה גם לגבי האמירה כי "השכינה דיברה דרכו" של התובע. כך במיוחד מקום בו
9 מדובר, כבעניינינו, בהשמעת ביקורת ציבורית-פוליטית לגיטימית על איש ציבור שחיבל בטקס
10 ממלכתי של יום העצמאות, תוך סירוב מתריס ללחוץ את ידו של הרמטכ"ל במטרה לשדר
11 כאילו הרמטכ"ל אחראי למות סבו של התובע. הלכה היא כי כאשר האמירה עוסקת
12 בהתנהלות של איש ציבור בזירה הציבורית, הרי במצבי פרשנות גבוליים יש להעדיף את
13 הפרשנות המקדמת את ההגנה על חופש הביטוי, ובהתאם לפרש את האמירה כהבעת דעה
14 אישית של הכותב ולא כעובדה. מכוחה של הלכה זו הוענקה בפסיקה הגנה לביטויים קשים
15 ופוגעים בהרבה מהאמירה הנדונה כעת, ומכאן ברי כי אמירה זאת אינה משתבצת לגדר אותם
16 מקרים נדירים וקיצוניים בהם קיימת הצדקה להטלת אחריות על התבטאות שעניינה דמות
17 ציבורית במסגרתו של דיון ציבורי.

18
19 14. לחלופין טוענים הנתבעים כי היה על בית המשפט לפסוק לתובע פיצויים אפסיים או
20 פיצויים לבזו (בסך שקל חדש אחד), הנותנים ביטוי לאשמו התורם, ואף המכריע, לנזק שנגרם
21 לו לטענתו מאותה אמירה יחידה במאמר. הטעמים לכך הם שהתובע התנהג באופן מתריס
22 ופרובוקטיבי, פגע בסמלי המדינה והעיב על טקס ממלכתי רשמי. מעשים אלה בוצעו על ידי
23 התובע לאחר תכנון מראש, והסברו לפיו פעל ללא תכנון מוקדם נדחה על ידי בית המשפט.
24 התובע אף ניסה לטפול על הרמטכ"ל אחריות למות סבו, תוך הסתרת סיבת פטירתו האמיתית
25 של הסב. אל מול כל אלה, מדובר במאמר פובליציסטי בו הביע הנתבע את דעתו האישית; וכפי
26 שנקבע בפסק הדין, העובדות המהותיות עליהן התבססה דעה זו הן אמת לאמיתה. פרט
27 לאותה אמירה בודדה, נדחו יתר עילות התביעה הרבות ויתר טענותיו הרבות של התובע כלפי
28 הנתבעים. בנסיבות אלה, ומאחר שהתובע לא הוכיח כי הפרסום הסב לו נזק כלשהו, ואף קיבל
29 פרס כספי בסך 3,000 דולר על התנהגותו הנדונה במאמר, יש מקום לשלול ממנו פיצוי כספי
30 או להעמידו על סכום לבזו.

31

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

15. ועוד טוענים הנתבעים כי בית משפט קמא שגה, ראשית, כאשר לא חייב את תובעת 2
בתשלום הוצאות המשפט, לאחר שתביעתה נדחתה במלואה מחמת היעדר מעמד והיעדר
עילה; ושנית, כאשר לא חייב את התובעים בתשלום הוצאות ההגנה של נתבע 3, שהתביעה
נגדו נדחתה מחמת היעדר יריבות והיעדר עילה.

דיון והכרעה

16. אפתח בשאלת סיווג מעמדו של התובע כאישיות ציבורית מוגבלת. בע"א 751/10 פלוני
נ' דיין-אורבך (8.2.12; להלן – ע"א פלוני) נדונה, בין היתר, השאלה האם ניתן לראות בתובע
שם, שנפגע מפרסום לשון הרע, דמות ציבורית. אותו תובע שימש מפקד פלוגה שאישה מוצב
צה"ל ברצועת עזה, בו ארעה תקרית ירי במהלכה נהרגה נערה כבת ארבע עשרה. בית המשפט
העליון קבע שם כי ניתן לאפשר לתובע ליהנות מההנחה שאין הוא נחשב לדמות ציבורית, אף
לא דמות ציבורית מוגבלת לעניין התקרית שנדונה בכתבה נשוא התביעה, וזאת למרות
שהתובע שימש קצין בצה"ל והתקרית הכתה גלים בתקשורת וזכתה לדיון ציבורי. הטעם לכך
בואר על ידי המשנה לנשיאה ריבלין כדלקמן (פסקה 110 לפסק דינו):

17 "האם סרן ר' הוא דמות ציבורית? התשובה לשאלה זו אינה פשוטה. מחד
18 גיסא, טרם פרסום הכתבה, כבר מצא את עצמו סרן ר' במרכזו של דיון
19 ציבורי סוער. ריבוי הכתבות בעיתונות ובטלוויזיה שעסקו בענייניו אינו
20 משאיר מקום לספק באשר לעניין שעורר האירוע בציבור. הכתבה לא
21 עסקה בפועלו של סרן ר' כאדם פרטי בשעות הפנאי שלו, אלא בתפקודו
22 כחייל וקצין בשירות המדינה, במסגרת ביקורת על התנהלותו בגדרי
23 המערכת הציבורית. לסרן ר' הייתה גם השפעה על חייהם של חייליו ושל
24 האזרחים שנמצאו בקרבת המוצב. הוא נושא בתפקיד בעל השפעה על
25 עניינים צבאיים ומדיניים, בין אם היה מודע לכך ובין אם לאו.

26
27 יחד עם זאת, סרן ר' לא בחר לעמוד בעין הסערה. הוא שימש כקצין זוטר
28 בצבא. כוחו להציג את עמדתו הוא יחסית דל. אמנם, ניתנה לו האפשרות
29 לבטא את גרסתו במסגרת הכתבה, או לפנות לערוצים אחרים ולהביא
30 בהם את גרסתו לאירועים, אולם, יכולת זו – השמורה לרוב גם לאנשים
31 פרטיים הנקלעים לעניין ציבורי – היא מועטה בהשוואה לדמויות
32 ציבוריות 'קלאסיות'. מעמדו הזוטר בצבא לא הקנה לו גישה קלה יותר
33 לאמצעי התקשורת. בתור אדם שאינו בקיא ברזי התקשורת ובהתמודדות
34 עם החשיפה – אין לזקוף לחובתו את הדרך שבה התנהל מול התקשורת.
35 הייתי מוכן להניח לזכותו כי אין לראות בו עובד ציבור ואף לא דמות
36 ציבורית".
37

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

- 1 ואם כך נפסק לגבי קצין בדרגת סרן ששימש מפקד פלוגה בעת התרחשות התקרית, לא כל שכן
2 שכך יש לומר על התובע דהכא, שהיה סמל בשירות סדיר במועד האירוע עליו נסוב המאמר.
3 איני סבור כי קיים הבדל מהותי בין שתי הפרשות מבחינת ההד הציבורי שעורר המקרה הנדון
4 בפרסום.
5
6 בהתאם לכך; מאחר שבית משפט קמא סמך את תוצאת פסק דינו במידה לא מבוטלת על
7 סיווגו של התובע כאישיות ציבורית (מוגבלת); וגם ערעורם של הנתבעים מניח כנקודת מוצא
8 כי המאמר נכתב על התובע כאיש ציבור – ייתכן שאלמלא האמור להלן היה מקום לדחות את
9 ערעור הנתבעים ולקבל את ערעור התובעים, אם בחלקו ואם במלואו.
10
11 17. בפועל, לאור הלכה שנתחדשה לאחרונה, יש לדחות את ערעור התובעים ולקבל את
12 ערעור הנתבעים. ממילא מתייתר הצורך להיזקק לשאלת ההשפעה המעשית המדויקת שיש
13 לתיקון פסק הדין קמא בנושא מעמדו הציבורי של התובע.
14
15 18. ההלכה החדשה נפסקה בדנ"א 2121/12 פלוני נ' דיין-אורבך (18.9.14); להלן – **דנ"א**
16 **פלוני**). בהחלטתי מיום 20.11.13, שניתנה לאחר שמיעת טענות הצדדים בערעור (ביום
17 18.10.09), ציינתי כי "מתן פסק הדין מתעכב בשל המתנה להכרעת בית המשפט העליון בדיון
18 הנוסף בפרשת סרן ר' נ' אילנה דיין-אורבך (דנ"א 2121/12), הנדון בפני הרכב מורחב של תשעה
19 שופטים, ועוסק בשאלות עקרוניות ותקדימיות הצריכות גם להליך דנן, בהן: הגדרת
20 התנהלותו של חייל כעניין ציבורי ומעמד החייל כדמות ציבורית; היקף ההגנות העומדות
21 לעיתונאי בגין פרסום לשון הרע לאור חופש העיתונות; פרסום עיתונאי שפרט לוואי שלו שגוי;
22 ועוד". פסק הדין בדיון הנוסף ניתן ביום 18.9.14. ביום 16.11.14 קיבלתי החלטה נוספת לפיה:
23 "משניתן (ביום 18.9.14) פסק הדין בדנ"א 2121/12, גיש כל אחד מהצדדים עד ליום 16.12.14
24 השלמת טיעון בכתב באשר להשפעת קביעות פסק הדין האמור על ההכרעה בערעורים דנן".
25 שני הצדדים פעלו על פי ההחלטה והגישו (הנתבעים לאחר קבלת ארכה) השלמות טיעון
26 כאמור.
27
28 19. בדנ"א פלוני פסק בית המשפט העליון, ברוב של שמונה שופטים נגד שופט אחד, לשנות
29 את ההלכה שנפסקה בשנת 1969 בע"א 213/69 חברת החשמל לישראל בע"מ נ' עתון הארץ
30 בע"מ, פ"ד כג(2) 87 (להלן – **הלכת חברת החשמל**), ולאמץ למשפט הישראלי את הגנת
31 "העיתונאות האחראית". לפי הגנה זאת, יוצרו של חיבור בעל אופי עיתונאי, שיש בו עניין

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 ציבורי משמעותי, ואשר קדמה לו עבודה עיתונאית זהירה ואחראית, נושא בחובה מוסרית או
2 חברתית לפרסם חיבור זה, לצורך תחולת הגנת תום הלב הקבועה בסעיף 15(2) לחוק איסור
3 לשון הרע, המוענקת למי שעשה פרסום בתום לב שעה ש"היחסים שבינו לבין האדם שאליו
4 הופנה הפרסום הטילו עליו חובה חוקית, מוסרית או חברתית לעשות אותו פרסום". חיבור
5 העונה על דרישות אלו ייחנה אפוא מהגנת תום הלב גם אם תוכנו אינו אמת.

6
7 במועד הגשת התביעה ומתן פסק הדין של בית משפט קמא, עמדה בתוקף הלכת חברת
8 החשמל, בה נקבע כי לעיתונות בתור שכזו אין חובה חברתית או מוסרית, מעבר לזו שיש לכל
9 אדם פרטי, לפרסם פרסומים אשר יש בהם עניין לציבור, ולפיכך פרסום עיתונאי יחסה תחת
10 הגנת סעיף 15(2) רק כאשר קיים אינטרס אישי ספציפי בפרסום, כגון מקום בו התייחס
11 הפרסום לסכנה לחיי אדם, לבריאות הציבור או לרכושו. בהתאם להלכה זו, לא היה סיכוי
12 להחלת הגנת סעיף 15(2) על המאמר שפרסמו בענייננו הנתבעים. ממילא, אף שהגנה זאת
13 נטענה על ידי הנתבעים בכתב ההגנה (בסעיף 49(א)), היא לא נדונה בפסק הדין. עתה, משנהפכה
14 ההלכה ושני הצדדים השלימו את טיעוניהם באשר להלכה החדשה, אין מניעה לבסס את
15 ההכרעה על הגנת "העיתונאות האחראית" שבסעיף 15(2) לחוק, בהתאם לפרשנותה העדכנית
16 על פי ההלכה החדשה. גישה זאת מתיישבת עם הכלל העקרוני בדבר פעולתה
17 הרטרוספקטיבית והפרוספקטיבית של הלכה שיפוטית חדשה (רע"א 8925/04 סולל בונה בניין
18 ותשתיות בע"מ נ' עזבון המנוח אלחמיד, פ"ד סא(1) 126, 141; דנ"א 3993/07 פקיד שומה
19 ירושלים 3 ואח' נ' איקאפוד בע"מ (14.7.11)). כלל זה נתון לחריגים שעניינם בהגנה על
20 הסתמכות שהתבססה על ההלכה הקודמת וביחסים שהוסדרו על רקע הסתמכות זו (ע"א
21 4243/08 פקיד שומה גוש דן נ' פרי (30.4.09)). התובע לא כלכל את התנהגותו, בטקס במשכן
22 הנשיא או לאחר מכן, תוך הסתמכות על הלכת חברת החשמל, ואף בטיעון המשלים שהגיש
23 לא טען כי קיימת מניעה לבחינת ענייננו בהתאם להלכת דנ"א פלוני. לפיכך אין מניעה לבסס
24 את ההכרעה במקרה דנן על ההלכה החדשה.

25
26 20. "המקרה הטיפוסי בו תתקיים 'חובה עיתונאית' לפרסם, הוא המקרה של פרסום
27 המכוון לציבור הרחב על ידי מי שהוא עיתונאי במקצועו" (הנשיא גרוניס בדנ"א פלוני, פסקה
28 62). בתקופה הרלוונטית היה הנתבע עיתונאי ידוע הן בעיתונות הכתובה והן בתקשורת
29 האלקטרונית, ותואר בכתב התביעה (סעיף 3) כ"עיתונאי בכיר". לפיכך התנאי הראשון
30 לקיומה של "חובה עיתונאית" מתקיים בענייננו.

31

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

21. התנאי השני דורש קיומו של עניין ציבורי משמעותי בתוכן הפרסום; "לשון אחר – חובת פרסום, שהגנה מפני לשון הרע בצידה, תקום למפרסם רק כאשר מדובר בעניין שחשיבותו הציבורית רבה" (השופט פוגלמן בע"א פלוני, פסקה 27). תנאי זה מתקיים אף הוא במאמר שלפנינו: המאמר עוסק באירוע חריג ביותר שהתרחש בטקס ממלכתי ביום העצמאות במשכן הנשיא, אל מול פני האומה, תוך הפרת כללי הטקס מצד חייל זוטר שעמד מול הרמטכ"ל, וזאת כביטוי של מחאה מצד אותו חייל נגד ההתנתקות שהתרחשה מספר חודשים קודם לכן ועוררה מחלוקת ציבורית ופוליטית עזה. אירוע שכזה הנו בעל חשיבות ציבורית רבה, אף בהנחה שהתובע, שעמד במרכז האירוע, אינו אישיות ציבורית. אם נדרשת ראייה לכך, הרי היא מצויה בכך שהתנהגותו של התובע בטקס הובילה גורמים שתמכו במעשיו להעניק לו, בטקס אחר, תעודת "גיבור ישראל" ופרס כספי בסך 3,000 דולר. יפים לכאן דברי המשנה לנשיאה ריבלין בע"א פלוני (פסקאות 105, 110): אף כי "נטייתו של בית המשפט לסווג פרסום ככזה שיש בו עניין ציבורי תגבר מקום בו מתייחס הפרסום לדמות ציבורית... אין זו נסיבה שבלעדיה אין", ולפיכך "בכתבה היה משום עניין לציבור", בין אם עניין זה כרוך במי שהוא 'דמות ציבורית' ובין אם לאו".

22. התנאי השלישי לתחולת הגנת "העיתונאות האחראית" הוא שמדובר בפרסום שהוא תוצר של עבודה עיתונאית זהירה ואחראית. בהקשר זה הוצגה בע"א פלוני ובדנ"א פלוני רשימה לא ממצה של מבחני עזר: האם המפרסם הסתמך על מקורות מהימנים ורציניים; האם המפרסם נקט אמצעים סבירים לשם אימות העובדות המופיעות בפרסום, ובכלל זה האם ביקש את התייחסותו של מי שעלול להיפגע מהפרסום; האם המפרסם האמין בעת הפרסום כי המצג העובדתי שבפרסום משקף את האמת כהווייתה; מהם טון הפרסום וסגנונו; האם בוצעה הצגה הוגנת ומאוזנת של הידיעות שעמדו לפני העיתונאי; האם הכללת החלק שיש בו משום לשון הרע, הייתה הכרחית להשגת תכלית הפרסום; והאם נעשה ניסיון להביא במסגרת הפרסום במקום הוגן את תגובתו של הנפגע (ראו למשל הנשיא גרוניס בדנ"א פלוני, פסקה 75 וההפניה שם). מבחנים אלה אינם ממצים, ואינם צריכים להתקיים במלואם בכל מקרה נתון, שכן "המשקל שייתן בית המשפט למבחן כזה או אחר יושפע אף הוא מנסיבות המקרה. כך למשל, ככל שלשון הרע הנכללת בפרסום היא חמורה ופוגענית יותר ביחס לשמו הטוב של אדם, אפשר שתידרש עמידה דקדקנית יותר באמת המידה של 'עיתונות אחראית'. מנגד, דחיפותו האובייקטיבית של הפרסום ועצמת הצורך הציבורי שאותו הוא נועד לשרת יכולים גם הם לקבל משקל מתאים במאזן השיקולים. כל מקרה ונסיבותיו" (השופט פוגלמן בע"א פלוני, פסקה 30).

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1
2 במקרה דנן קבע בית משפט קמא כממצא עובדתי כי הנתבע כתב את המאמר כש"הוא מאמין
3 אמונה כנה, אמיתית ומלאה" בכך שהתובע עשה מעשה חמור ובעייתי מאוד, נהג בצורה
4 מעליבה וחצופה כלפי הרמטכ"ל, וביזה את צה"ל ומדינת ישראל (פסקה 51(א) לפסק הדין).
5 בדומה לכך נאמר בפסק הדין (בפסקה 48(ח)): "מעדות הנתבע עולה, כי האמין בתום לב
6 באמיתות המסקנה העובדתית אותה כתב במאמרו"; וכן (בפסקה 55): "לא שוכנעתי כי הנתבע
7 התכוון לפגוע בתובע, קל וחומר באופן בלתי מידתי, כי לא האמין באמיתות דבריו, או כי
8 הדברים (אשר ממילא אינם טיעונים שבעובדה) לא היו דברי אמת. משכך, לא מתקיימת חזקה
9 המפריכה את תום ליבו של הנתבע". ממצאים עובדתיים אלה, הנראים סבירים על פניהם
10 ולפיכך אינם מגלים הצדקה להתערבות ערכאת הערעור – התערבות השמורה למצבים נדירים
11 ויוצאי דופן שהמקרה שלפנינו אינו נמנה עמם – מעלה כי הנתבע לא הונע מכוונת זדון או
12 מרצון לפגוע בתובע. נתון זה חשוב הן לצורך סיווג הפרסום כתוצר של עבודה עיתונאית
13 אחראית, והן לצורך ראיית הנתבע כמי שעשה את הפרסום בתום לב (השוו סעיף 16(ב)(1) לחוק
14 איסור לשון הרע). וכבר נקבע בדנ"א פלוני כי "הבחינה הסובייקטיבית צריכה להתמקד בעיקר
15 בשאלה האם המפרסם האמין שהפרסום הינו אמיתי" (השופטת (בדימי) ארבל, פסקה 6).
16 כאמור, במקרה שלפנינו התשובה לשאלה זאת היא בהן מוחלט.
17
18 עוד נקבע בפסק הדין של בית משפט קמא כי "נמצא בסיס לעיקרי העובדות הנטענות במאמר"
19 (פסקה 42(ד)); כי גרסת התובע לפיה לא תכנן מראש את ההימנעות מלחיצת ידו של הרמטכ"ל
20 סבירה פחות מגרסת המאמר לפיה הפעולה הייתה מתוכננת (פסקאות 49(א), 49(יא)); וכי
21 "הפרסום לא חרג, בנסיבות המתוארות, מן הסביר" (פסקה 48(ט), ובדומה פסקאות 38, 39,
22 42(ו), 55). קביעות אלה – המקובלות עלי – מהוות אף הן אינדיקציה לא רק לקיומה של עבודה
23 עיתונאית אחראית אלא גם לקיומו של תום לב (כעולה מסעיף 16(א) לחוק).
24
25 קביעה נוספת בפסק הדין היא שהנתבע הסתמך בכתיבת המאמר על הודעת דובר צה"ל,
26 הודעת ראש אגף משאבי אנוש ותחקירים שביצעו לתובע מפקד הגדוד והחטיבה שלו. "דברים
27 אלה", כך נקבע, "משקפים את עמדתו הרשמית של הצבא. בכתיבת טור דעה על נושא זה,
28 הנתבע היה רשאי לסמוך על דברים אלה, שהם בבחינת פרסום רשמי של הצבא, לאחר שימוע
29 שנערך לתובע" (פסקה 48(ו)). לקביעה זו – המקובלת אף היא עלי – נפקות כפולה, הן בחיזוק
30 מידת הזהירות והאחריות של הנתבע בכתיבת המאמר, והן בשלילת הטענה כי הנתבע נהג שלא
31 בזהירות ובאחריות עת לא פנה לתובע לקבלת תגובתו טרם פרסום המאמר. על כך נאמר בפסק

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 הדין קמא (פסקה 42(ב)): "אין באי הפנייה לתובע טרם פרסום המאמר כדי ללמד על חוסר
2 תום לב בנסיבות העניין. בפני הנתבע היו, עובר לפרסום המאמר, חומרים המלמדים בפירוט
3 רב על עמדת התובע בסוגיות שבמחלוקת, כפי שהובעה בפני פורומים צבאיים שונים... יש בכך
4 כדי להחליש, בנסיבות העניין, את הטענה בדבר חוסר תום לב בכך שהנתבע לא פנה לתגובת
5 התובע טרם הפרסום". דברים אלו מקובלים עלי (ראו גם א' שנהר, דיני לשון הרע (1997) עמ'
6 271).

7

8 23. בנסיבותיו הקונקרטיות של המקרה הנדון, בהן נודעת לסוגיה הנדונה במאמר חשיבות
9 ציבורית מרובה על רקע ההקשר והחריגות יוצאת הדופן של התנהגות התובע, סבורני כי די
10 במאפיינים שנסקרו לעיל כדי לראות במאמר בכללותו תוצר של עבודה עיתונאית אחראית.
11 ואם כך, מתקיימת בנתבעים גם דרישת סעיף 15 לחוק שהפרסום נעשה בתום לב, שהרי
12 "ממילא אם ישכנע המפרסם כי פעל בהתאם לסטנדרט של 'עיתונות אחראית', קשה לשער
13 מצב שבו ייקבע כי נהג שלא בתום לב" (השופט פוגלמן בע"א פלוני, פסקה 32; ובדומה השופט
14 דנציגר, שם, פסקה 1). הדברים יפים לא רק לגבי כל הביטויים (הרבים) שנדונו בפסק הדין
15 ולגביהם לא נמצאו הנתבעים אחראים בלשון הרע או שנמצאו חוסים תחת הגנת תום הלב,
16 אלא גם לגבי הביטוי היחיד בגינו חויבו הנתבעים בלשון הרע, היינו: האמירה שהתובע הסביר
17 את הימנעותו מלחיצת יד הרמטכ"ל בכך ש"השכינה זיברה דרכו". כזכור, בית משפט קמא
18 בחן לגבי אמירה זאת, כמו לגבי כל יתר האמירות, את הגנת תום הלב רק לפי סעיפים 15(4) ו-
19 15(6) לחוק איסור לשון הרע. מאחר ששתי הגנות אלה משתייכות לקבוצה של הגנות הבעת
20 הדעה, לגביהן הכלל הוא שהדעה צריכה להסתמך על טענות עובדתיות נכונות בעיקרן, ראה
21 בית משפט קמא מניעה להחיל הגנות אלו על האמירה הנ"ל, אותה סיווג כטענה עובדתית
22 העומדת על רגליה שלה (פסקאות 57-58 לפסק הדין). הילוכו של בית משפט קמא בדרך זאת
23 נבע מכך שלא עמדה על הפרק אותה עת הגנה אפשרית אחרת לאמירה, שלא מקבוצת הגנות
24 הבעת הדעה. אלא שבינתיים נתחדשה הלכת דנ"א פלוני שהביאה עמה לזירת הדין הגנה
25 חדשה, הלא היא הגנת "העיתונאות האחראית" מכוח סעיף 15(2) לחוק. בשונה מהגנות הבעת
26 הדעה, המותנות בנכונות עקרונית של העובדות המונחות בבסיס הדעה, הגנת "העיתונאות
27 האחראית" אינה מיוחדת להבעת דעה (לגביה מקובל כי "מתן במה לדעות שונות ומגוונות
28 מפתח את השיח הציבורי ויש בו ערך כשלעצמו": השופט פוגלמן בע"א פלוני, פסקה 22), אלא
29 היא חלה גם על הצגת עובדה (שם); ולא זו בלבד שאין היא מותנית באמיתות העובדה, אלא
30 שנצרכת היא דווקא לאותם מצבים בהם לא הוכחה אמיתות העובדה הכלולה בעובדה
31 העיתונאית. עמד על כך הנשיא גרוניס בדנ"א פלוני (פסקאות 54, 61, 73):

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1
2 "ראוי להבטיח את התקיימותה של עבודה עיתונאית אחראית וכי פרסומים
3 בעלי ערך רב לציבור יראו אור. דברים אלה נכונים אף מקום שמדובר
4 בפרסום שלא הוכחה אמיתותו באופן שיזכה את המפרסם בהגנת אמת
5 הפרסום... יש לזכור כי העובדה שלא עלה בידי מפרסם להוכיח בבית
6 המשפט את אמיתות הפרסום אינה מלמדת בהכרח כי הפרסום הוא שגוי...
7 בעוד שבמסגרת הגנת אמת הפרסום מדובר בפרסום שהוא בגדר אמת, הרי
8 שההנחה האפריורית במסגרת הגנת תום הלב, היא כי ייתכן שלא ניתן יהיה
9 להוכיח את אמיתות הפרסום. בנסיבות אלה, רק חשיבות ציבורית ניכרת
10 תצדיק מתן הגנה לפרסום הפוגע. יש להדגיש, שגילוי בדיעבד כי לא ניתן
11 להוכיח בבית משפט את אמיתות הפרסום לא יוביל בהכרח למסקנה כי לא
12 נתקיים התנאי בדבר עניין ציבורי משמעותי בפרסום לצורך הגנת חובת
13 הפרסום. תחת זאת, יש לבחון האם בעת שנעשה הפרסום טמון היה בו עניין
14 ציבורי משמעותי במידה המקימה חובת פרסום...
15 בהחלט ייתכן כי מפרסם יאמין בכל מאודו באמיתות הדברים שפרסם אף
16 מקום שלא עלה בידו להוכיחם בבית המשפט או מקום שהדברים כלל לא
17 הגיעו לכדי בירור בהליך משפטי...".

18
19 דברים אלה הולמים את האמירה במאמר, בדבר הסברו של התובע לכך ש"השכינה דיברה
20 דרכו". אמנם הנתבעים לא הצליחו להוכיח כי התובע אמר דברים אלו. ואף על פי כן, לא מדובר
21 בדברים שהנתבע בדה מליבו: על פי עדות הנתבע, הוא ייחס אמירה זאת לתובע על סמך מה
22 שנכתב במאמרים אחרים (פרוטוקול מיום 8.9.08, עמ' 23 שו' 4). ואכן, לתצהיר העדות
23 הראשית של הנתבע צורפה כתבה בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום 8.5.06 (ארבעה ימים לפני
24 פרסום המאמר) בה צוטט התובע כאומר לחבריו לגבי התנהגותו בטקס במשכן הנשיא: "אני
25 מרגיש שהצלחתי לאחד את כל עם ישראל. אני השליח של הקדוש ברוך הוא, שליח השכינה".
26 ההסתמכות על הכתבה לא הועילה לנתבעים להוכחת העובדה כי התובע אמר את הדברים,
27 שכן בצדק נקבע בפסק הדין כי הכתבה היא עדות מפי השמועה שאינה יכולה לשמש ראיה
28 לאמיתות תוכנה. אלא, כאמור, שלצורך השתכללות הגנת "העיתונאות האחראית" לא נחוצה
29 הוכחה בדבר אמיתות הפרסום, ודי בכך שהעיתונאי הסתמך על מקור מהימן ורציני. הכתבה
30 הנזכרת, פרי עטה של עמיתה המשמשת כתבת באותו עיתון בו פרסם הנתבע את מאמריו,
31 ושבה הופיעו הדברים כציטוט (במירכאות) מפי התובע, עונה על דרישה זאת.

32
33 24. על כך יש להוסיף כי הכלל הוא ש"כאשר פונה בית המשפט לבדוק האם פרסום מסוים
34 כולל בחובו לשון הרע עליו לבחון את הפרסום בכללותו... הפרסום צריך שייבחן כמכלול, בלי
35 לדקדק בכל פרט ופרט מהפרסום הפוגע" (המשנה לנשיאה ריבלין בע"א פלוני, פסקאות 84,
36 93); "יש לזכור כי הצופה הסביר רואה את הכתבה פעם אחת וקולט את המכלול, כך שיש
37 להישמר מפירוק הכתבה לרכיביה דקה אחר דקה, ולדקדק ולבחון כל פריים ופריים

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 במשקפיים של משפטן. לעיתים, מרוב עצים לא רואים את היער" (השופט עמית בע"א פלוני,
2 פסקה 24); "יש לבחון את הפרסום כמכלול. מתן משקל-יתר לכל פרט ופרט עשוי להטעות"
3 (השופט הנדל בדנ"א פלוני, פסקה 7). בכך יש לחזק את המסקנה המשווה את דין האמירה
4 "השכינה דיברה דרכו" ליתר חלקי המאמר שנמצא לגביהם כי אינם מקימים חבות בגין לשון
5 הרע. באופן דומה נהג בית המשפט העליון בדנ"א פלוני, שעה שהחליט כי הכתבה שנדונה שם
6 עמדה באמת המידה של עיתונאות אחראית, חרף קביעתו כי קיימות בכתבה מספר נקודות
7 תורפה ותיאורים מוטעים שלא כולם תוקנו. "לנוכח נקודות תורפה אלו", כתב הנשיא גרוניס,
8 "דומה כי המקרה שבפנינו קרוב לגבול המפריד בין פעולה עיתונאית אחראית לפעולה שאינה
9 כזו". למרות זאת הוחלט שם לבסוף להכיר בתחולת הגנת "העיתונאות האחראית", וזאת
10 לאור העדפת הבחינה המתעניינת ב"רושם הכללי המתקבל מן הכתבה" על פני ניתוח מדוקדק
11 של כל מילה ומילה שנאמרה בה (שם, פסקה 98).

12
13 25. הלכת הגנת "העיתונאות האחראית" מוענקת באופן ממוקד לעיתונאים בלבד (ולכל
14 מי שכתבתו נושאת אופי עיתונאי). היא מושתתת על המעמד והחשיבות המרובים ששיטת
15 המשפט מייחסת למקצוע העיתונאות ולעקרון חופש העיתונות, עליו נאמר כי הוא "מן
16 העקרונות הנפילים במשפטנו" (השופטת (בדימ') ארבל בדנ"א פלוני, פסקה 3); "זכות עילאית"
17 אשר "מהווה את התנאי המוקדם למימושן של כמעט כל החירויות האחרות" (בג"ץ 73/53
18 חברת קול העם בע"מ נ' שר הפנים, פ"ד ז(1) 871, 878); ו"תנאי הכרחי למשטר ייצוגי, לממשל
19 תקין והוגן, לחירויות האדם... אין עיתונות חופשית – אין דמוקרטיה" (דנ"א 7325/95 ידיעות
20 אחרונות בע"מ נ' קראוס, פ"ד נב(3) 1, 53). החידוש שבהלכת "העיתונאות האחראית" הוא
21 בכך שלראשונה ניתן ביטוי ליחוד שיש לעיסוק בעיתונאות כמקצוע המשרת ומגשים מטרות
22 חברתיות וציבוריות חשובות. כמקצוע ככל המקצועות, גם העיתונאות ראויה לכלים ייחודיים
23 שאינם עומדים לרשות מי שמצוי מחוץ לשורות המקצוע, על מנת לאפשר לה למלא את ייעודה
24 בהצלחה, ביעילות וללא מורא. הגנת "העיתונאות האחראית" היא אחד הכלים שהוכרו לשם
25 כך. הייחוד הטמון בה בהשוואה להגנות העומדות על פי חוק איסור לשון הרע למי שאינו
26 עיתונאי, היא בהגברת ההגנה המוענקת לפרסומים שביצע העיתונאי בתום לב, אף אם אלה
27 שגויים במישור העובדתי (ולפיכך אדם שאינו עיתונאי לא היה זוכה באותה הגנה אף אם ביצע
28 את הפרסום בתום לב). עמד על כך השופט הנדל בדנ"א פלוני (פסקה 6):

29
30 "לא עסקינן בהיתר לשקר או לרמות במזיד, כמובן, אלא במקצוע שככל
31 מקצוע לעיתים כרוך בטעויות. אם העיתונאי שם לו למטרה לשקר או לכזב
32 – ברי כי הגנת תום הלב לא תעמוד לו. אך עיתונאי שחוקר עוול, אי-צדק

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 ושחיתות – איננו יודע תמיד בתחילת הדרך מה יהא סופה. מצב זה מטיל
2 עליו חובות, כגון חובת תום הלב. אבל הוא איננו מחייב אותו שלא לכתוב".
3

4 וכמוהו השופט עמית (שם, פסקאות 3, 5):

5
6 "יש להעמיד את אחריותו של העיתונאי באותו מישור כמו בעלי מקצוע
7 אחרים, כך שעיתונאי יימצא חייב בעולת לשון הרע, מקום בו סטה
8 מסטנדרט הזהירות הנוהג על פי עולת הרשלנות. בחינת העיתונאי הסביר
9 תיעשה הן במישור העובדתי-תיאורי והן במישור הנורמטיבי, כאשר בית
10 המשפט הוא שיקבע ויעצב את נורמת ההתנהגות הראויה... לטעמי, קשה
11 להלום כי אחריותו של עיתונאי תהיה חמורה מזו של רופא שעוסק בדיני
12 נפשות, וכפי שאיננו מטילים אחריות על רופא שגרם למותו של מטופל עקב
13 טעות, להבדיל מהתרשלות, כך אין להטיל אחריות על עיתונאי שפרסם
14 ידיעה שאינה אמת עקב טעות, להבדיל מהתרשלות. הן הרופא, הן
15 העיתונאי, הן טכנאי המעליות – כל אלה בעלי מקצוע הממלאים תפקידים
16 שהחברה חפצה ביקרם, ומכאן האינטרס של החברה שלא להטיל עליהם
17 אחריות ללא התרשלות (ללא אשם)... התוצאה הרצויה, אפילו המתחייבת,
18 היא לקרב במידת האפשר את אחריותו של עיתונאי לבעלי מקצוע אחרים,
19 תוך בחינת הדברים בסטנדרטים של 'עיתונות אחראית' ועיתונאי ועורך
20 סביר. תוצאה זו ניתן להשיג ביתר קלות באמצעות הגנת תום הלב הקבועה
21 בסעיף 15(2) לחוק, על פי המתווה שנקט על ידי חברי השופט פוגלמן
22 בערעור ובפסק דינו הנוכחי. בכך נמצאו 'מזריקים' את יסוד האשם אל תוך
23 החוק ומונעים הטלת אחריות על עיתונאי או כלי תקשורת שפרסמו פרסום
24 שגוי או בלתי מוכח על אף שנהגו באופן אחראי".
25

26 ייתכן (ואין לי צורך להכריע בדבר) כי הנתבע נכשל בכך שכלל במאמר אמירות שגויות. אולם
27 מאחר שהנתבע שימש באותה תקופה עיתונאי – ולא סתם עיתונאי אלא "עיתונאי בכיר"
28 ו"פובליציסט", כפי שתיארו אותו התובעים בכתב תביעתם – השאלה המכרעת לצורך חיובו
29 בלשון הרע אינה האם הוא טעה במאמר, אלא האם הוא נהג באופן אחראי בעת כתיבת
30 המאמר, פעל בתום לב ושמר על נורמת ההתנהגות הזהירה המצופה מעיתונאי. קריאת
31 הממצאים העובדתיים בפסק הדין של בית משפט קמא – ממצאים המעוגנים בחומר הראיות
32 שעמד בפני בית המשפט – מעלה כי התשובות לשאלות אחרונות אלה הנה בחיוב. ואף אם
33 תאמר שהתשובות אינן מוחלטות ושכפות המאזניים מתנדנדות אנה ואנה באשר לאיכות
34 אמצעי הבקרה והזהירות בהם נקט הנתבע טרם פרסום המאמר, גם אז ההכרעה היא לטובת
35 קיומה של הגנת תום הלב. טעם הדבר הוא בבכורה הניתנת לחופש הביטוי על פני הזכות לשם
36 טוב (המשנה לנשיאה ריבלין בע"א פלונג, פסקה 77; השופט הנדל בדנ"א פלונג, פסקה 6). מדרג
37 זה גורם לכך ש"ככל שיש ספק בשאלה אם הדיבור שבמחלוקת ראוי להגנה – מוטב לטעות
38 לטובת חופש הביטוי וחופש העיתונות" (המשנה לנשיאה ריבלין, שם, פסקה 79); "לעת הזו
39 חיוני לשים דגש על חופש העיתונות אף במקרה הגבולי" (השופט הנדל, שם, פסקה 16). וכפי

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

- 1 שלימדנו השופט הנדל בדנ"א פלוני (פסקה 7): "ההגנה בחוק היא לעשיית פרסום בתום לב.
2 העיתונאות האחראית מהווה שאיפה, אך אין לדרוש רף גבוה מדי". ברף נדרש זה עמדו
3 הנתבעים.
4
- 5 26. אין לקבל את טענת התובעים, לפיה הגנת תום הלב נשללה מהנתבעים מאחר שלא שעו
6 לבקשת התובעים לפרסום תיקון והכחשה למאמר. ראשית, סעיף 17(א) לחוק איסור לשון
7 הרע קובע כי הגנת תום הלב לא תעמוד "לעורכו, למי שהחליט בפועל על הפרסום או לאחראי
8 על אותו אמצעי תקשורת" אם אחד מאלה סירב לבקשת הנפגע לפרסם תיקון או הכחשה.
9 הסעיף אינו שולל את ההגנה ממי שכתב את החיבור שפורסם והביאו לאמצעי התקשורת,
10 במקרה דנן: הנתבע. שנית, הסנקציה הקבועה בסעיף 17(א) מותנית בכך ש"הנפגע, או אחד
11 הנפגעים, דרש ממנו לפרסם תיקון או הכחשה מצד הנפגע" (ההדגשה הוספה), כלומר
12 שאמצעי התקשורת סירב לנפגע להביא את גרסתו. לעומת זאת, מקום בו הנפגע לא דרש
13 מאמצעי התקשורת לאפשר לו להביא את גרסתו אלא הדרישה הייתה שאמצעי התקשורת
14 יפרסם התנצלות בשמו הוא, הרי אז אין תחולה לסעיף 17(א). ראו ע"א 552/73 רוזנבלום נ'
15 בַּ, פ"ד (1) 589, 596-597; שנהר, בספרו הנ"ל, עמ' 277; וכן דברי השופט דנציגר בדנ"א
16 פלוני, פסקה 3: "סעיף 17 עוסק בפרסום של תיקון או הכחשה 'מצד הנפגע', לבקשת הנפגע,
17 ובהתקיים מספר תנאים... בנסיבות המנויות בסעיף מוטלת על הגורמים המנויים בו חובה
18 קטגורית לפרסם הודעת תגובה שחיבר הנפגע" (ההדגשה הוספה). במקרה שלפנינו התובע לא
19 דרש מהנתבעים לפרסם תיקון או הכחשה שחוברו על ידו. הדרישה במכתב ב"כ התובעים מיום
20 18.5.06 הייתה שהנתבעים יפרסמו תיקון והכחשה למאמר בנוסח שיחובר על ידם ויועבר
21 לעיונו טרם הפרסום. דרישה כזאת אינה גורמת לסנקציה הקבועה בסעיף 17(א) לחוק.
22
- 23 27. המסקנה העולה מכל האמור היא, שגם אם מצויות במאמר אמירות העולות כדי לשון
24 הרע, וגם אם אמירות אלו (ובכללן האמירה "השכינה דיברה דרכו") אינה באות בכלל הגנות
25 הבעת דעה לפי סעיפים 15(4) ו-15(6) לחוק איסור לשון הרע – שאלות שבמצב המשפטי החדש
26 שנוצר אין צורך להכריע בהן וניתן להניחן בצריך עיון – בכל מקרה כל האמירות במאמר
27 נתונות להגנת "העיתונאות האחראית" לפי סעיף 15(2) לחוק כפי שנתחדשה לאחרונה בהלכת
28 דנ"א פלוני.
29
- 30 28. בהתאם לכך, נדחה ערעור התובעים ומתקבל ערעור הנתבעים, כך שתביעת התובעים
31 נדחית במלואה ומבוטלים החיובים הכספיים שהושתו על ידי בית משפט קמא על נתבעים 1,

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים בפני כב' השופט משה סובל

ע"א 3209/09

ע"א 3271/09

1 2 ו-4. מאחר שתוצאה זו מושתתת על הלכה שנפסקה לאחר הגשת התביעה ומתן פסק הדין
2 בערכאה המבררת, החלטתי להימנע מחיוב התובעים בהוצאות הנתבעים בשתי הערכאות
3 (באופן דומה נהג בית המשפט העליון כלפי התובע בע"א פלוני ובדנ"א פלוני). הערבונות יוחזרו
4 אפוא למפקדיהם.

5

6

המזכירות תשלח את פסק הדין לצדדים.

7

8

ניתן היום, י"ג חשוון תשע"ו, 26 אוקטובר 2015, בהעדר הצדדים.

משה סובל, שופט

9

10

